

Ekonomik Özgürlük Endeksinin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: MINT Ülkeleri Örneği

Mustafa ŞİT¹

¹ Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, msit@harran.edu.tr , ORCID: 0000-0001-9694-0547

Öz: Bu çalışmanın amacı Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye'nin yer aldığı MINT Ülkelerinde ekonomik özgürlük endeksinin ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım üzerindeki etkisini araştırmaktır. 1995-2020 dönemini ve bu 4 ülkeyi kapsayan bir panel veri modeli kullanarak, ekonomik özgürlük endeksinin bölgedeki Doğrudan Yabancı Yatırım girişlerini nasıl etkilediğini test edilmiştir. Pedroni ve Kao eşbütünleşme testleri sonucunda uzun vadede ülkelere yapılan yabancı yatırım tutarı ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Önceki literatürün bulgularının aksine DOLS MG tahmincisine göre; ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik değişimin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde 9,9'luk bir azalışa neden olduğu tespit edilmiştir. Ülke bazlı sonuçlar ise ekonomik özgürlük endeksindeki bir birimlik artışın Meksika'da 13,2'lik, Endonezya'da ise % 12'lik azalışa neden olduğunu göstermektedir. Bu sonuç DYY'nin ev sahibi ülkelerdeki ticari kuruluşlar ve kurumlarla yeterli bağlantılara sahip olmayabileceğini ve bu nedenle DYY'nin mülkiyetin korunmasına, yasal sistemin iyileştirilmesine ve gönüllü mübadeleye fazla bir şey katmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, MGE ve DOLS MG tahmincisi, DYY, MINT Ülkeleri
Jel Kodları: C33, E22, F21.

The Effect of Economic Freedom Index on Foreign Direct Investments: The Case of MINT Countries

Abstract: The aim of this study is to investigate the effect of economic freedom index on foreign direct investment in MINT Countries including Mexico, Indonesia, Nigeria and Turkey. Using a panel data model covering the period 1995-2020 and these 4 countries, we tested how the economic freedom index affects FDI inflows in the region. As a result of Pedroni and Kao cointegration tests, it has been understood that the amount of foreign investment made to countries in the long run is related to the economic freedom index of the countries. Contrary to the findings of the previous literature, according to the DOLS MG estimator; It has been determined that a 1-unit change in the economic freedom index causes a 9.9 percent decrease in foreign direct investments. Country-based results show that a 1-unit increase in the economic freedom index causes a 13.2% decrease in Mexico and a 12% decrease in Indonesia. This result indicates that FDI may not have adequate links with business establishments and institutions in host countries and therefore FDI does not contribute much to property protection, improvement of the legal system and voluntary exchange.

Keywords: Economic Freedom, MGE and DOLS MG estimator, FDI, MINT Countries
Jel Codes: C33, E22, F21

Atf: Şit, M. (2023). Ekonomik Özgürlük Endeksinin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: MINT Ülkeleri Örneği. *Politik Ekonomik Kuram*, 7(2), 427-439.
<https://doi.org/10.30586/pek.1307299>

Geliş Tarihi: 30.08.2023
Kabul Tarihi: 01.11.2023

Telif Hakkı: © 2023. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

1. Giriş

Keynesyen analizde de kabul edildiği gibi hem makro hem de mikroekonomik düzeydeki yatırım kararları, ekonomi literatürünün en karmaşık yönlerinden biridir. Jorgenson (1963) modeli ve Tobin (1969) q yaklaşımı gibi firma davranışına dayalı

modellerin ilk katkıları, yatırımın temel belirleyicileri olarak beklenen getiri, faiz oranı ve maliyet değişkenlerine vurgu yapmıştır. Daha yakın zamanlarda, küreselleşme olgusu ve çokuluslu şirketlerin (ÇUŞ) yalnızca gelişmiş ülkelerde değil aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de rolü artınca araştırmacılar makroekonomik ve uluslararası ticaret değişkenlerinin etkilerini entegre modellerde dikkate almaya çalışıyorlar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kurumsal değişikliklerin dünya çapındaki Doğrudan Yabancı Yatırımların (DYY) dağılımına nasıl katkıda bulunduğu araştırılmaktadır (Amal ve diğerleri, 2010, s.117).

Son yıllarda birçok ülkede ekonomi yönetimleri Doğrudan Yabancı Yatırımları (DYY) teşvik eden politikalar (örn. vergi indirimleri, sübvansiyonlar) benimsemeye ve yabancı yatırımcılar için ekonomik koşulları iyileştirmeye (örn. iş ortamının serbestleştirilmesi, altyapının iyileştirilmesi) çalışmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ekonomik olarak gelişmiş ekonomileri yakalamayı hedeflediğinden, DYY genellikle bu amaca ulaşmak için ana araçlardan biri olarak kabul edilir (Ghazalian ve Amponsem, 2019, s.1111).

Bir ülkenin iç yatırım ortamı, o ülkede hakim olan “Ekonomik Özgürlük” ile yakalanabilir. Özgürlük, yasal olarak elde edilen kişisel varlıkların seçimi veya takası veya devri konusunda herhangi bir kısıtlama, baskı veya zorunluluk anlamına gelmez. Ekonomik özgürlük, kaynak seçme ve sağlama özgürlüğü, ticari faaliyetlerde rekabet ve başkalarıyla serbest ticaret dahil olmak üzere yerel yatırım ortamının farklı yönlerinin bileşik bir ölçüsüdür (Imtiaz ve Bashir, 2017, s.282). Ekonomik özgürlüğün DYY girişlerini çekmek için neden önemli bir ön koşul olarak davrandığına inanmak için birkaç neden var. DYY alıcısı ülkelerdeki yerel yatırım ortamının, yabancı bir yatırımcının bir ülkeye DYY gönderme kararını etkilemesi beklenebilir (Quazi, 2007).

Bu çalışmada MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) ülkeleri için ekonomik özgürlük endeksinin DYY üzerindeki etkisi incelenmiştir. 1995-2020 dönemini ve bu 4 ülkeyi kapsayan bir panel veri modeli kullanarak, ekonomik özgürlük endeksinin bölgedeki DYY girişlerini nasıl etkilediğini test edilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde ekonomik özgürlük endeksi ve alt bileşenleri tarif edilmiştir. Sonrasında ekonomik özgürlük endeksinin DYY girişlerini nasıl etkilediği açıklanmıştır. İlerleyen bölümlerde literatür taramasına yer verilmiş ve veri ile bulgular sunulmuştur.

2. Ekonomik Özgürlük ve Alt Bileşenleri

The Heritage Foundation tarafından yayınlanan ve yıllık verilere sahip olan Ekonomik Özgürlük Endeksi'nde ülkelerin çeşitli başlıklarda özgürlüklerini ölçmektedir. Endeks, 184 ülkede mülkiyet haklarından finansal özgürlüğe kadar 12 özgürlüğü kapsamaktadır (Heritage Foundation, 2022).

Ekonomik özgürlük, müreffeh ve gelişen toplumların temelini oluşturan temel bir kavramdır. Bireylerin ve işletmelerin, hükümetin veya diğer dış güçlerin aşırı müdahalesi veya kısıtlaması olmaksızın gönüllü ekonomik faaliyetlerde bulunma becerisini ifade eder. Ekonomik özgürlük, mülk sahibi olma ve kullanma özgürlüğü, sözleşme yapma özgürlüğü, pazarda rekabet etme özgürlüğü ve girişimcilik ve yenilik peşinde koşma özgürlüğü gibi çeşitli yönleri kapsar. Ekonomik özgürlük desteklendiğinde, bireyler kendi çıkarlarına ve tercihlerine göre ekonomik kararlar alma özerkliğine sahip olur, bu da artan üretkenliğe, ekonomik büyümeye ve iyileştirilmiş yaşam standartlarına yol açar. İşletmelerin gelişebileceği, iş fırsatları yaratabileceği ve yeniliği teşvik edebileceği dinamik bir ortamı teşvik eder. Ayrıca ekonomik özgürlük, istikrarlı ve öngörülebilir bir ekonomik ortam sağladığı için hem yerli hem de yabancı yatırımları teşvik eder. Ekonomik özgürlük, piyasaların minimum kısıtlamalarla işlemesine izin vererek verimliliği, kaynakların tahsisini ve toplumların genel refahını artırır.

Ekonomik özgürlük, bireylere kendi ekonomik kaderlerinin sorumluluğunu alma yetkisi verir. Bireylerin, kaynaklarını nasıl tahsis edeceklerini, sermayelerini nasıl yatıracaklarını ve ihtiyaçlarını ve özlemlerini karşılayan gönüllü işlemlere nasıl katılacaklarını belirlemek için en uygun kişiler olduğunu kabul eder. Bireyler ekonomik

hedeflerinin peşinden gitmekte özgür olduklarında, becerilerini, yeteneklerini ve yaratıcılıklarını kullanma olasılıkları daha yüksektir ve bu da üretkenliğin ve yeniliğin artmasına yol açar. Ekonomik özgürlük, gereksiz engelleri ve düzenlemeleri kaldırarak rekabeti teşvik eder, bu da işletmeleri ürünlerini ve hizmetlerini sürekli olarak geliştirirken fiyatları tüketiciler için uygun tutar. Aynı zamanda, girişimcilerin gelişebileceği, risk alabileceği ve istihdam yaratmaya ve ekonomik büyümeye katkıda bulunan yeni girişimler yaratabileceği bir ortamı teşvik eder.

Ekonomik özgürlük, mülkiyet haklarının korunması ile yakından iç içe geçmiştir. Bireyler, güvenli mülkiyet haklarına sahip olduklarında, çabalarının meyvelerini alacaklarını bildikleri için varlıklarına yatırım yapmaya ve varlıklarını geliştirmeye teşvik edilirler. Güçlü mülkiyet hakları aynı zamanda hukukun üstünlüğü için bir temel sağlar ve sözleşmelere ve anlaşmalara saygı gösterilmesini sağlar, böylece ekonomik ilişkilerde güven ve istikrarı besler.

Yüksek düzeyde ekonomik özgürlüğe sahip toplumlarda hükümet, öncelikle şeffaf ve adil bir yasal çerçevenin sürdürülmesine, mülkiyet haklarının korunmasına ve kamu malları ile altyapının sağlanmasına odaklanarak ekonomide sınırlı bir rol oynar. Bu, piyasanın verimli bir şekilde işlemesine ve kaynakları merkezi planlama tarafından dikte edilmek yerine arz ve talebe dayalı olarak tahsis etmesine olanak tanır. Kaynakların verimli kullanımını teşvik eder, uzmanlaşmayı teşvik eder ve bireylerin ve işletmelerin değişen pazar koşullarına hızla yanıt vermesini sağlar.

Ekonomik özgürlüğün faydaları bireysel refahın ötesine geçer. Ekonomik özgürlüğe öncelik veren uluslar, daha yüksek yaşam standartları, düşük yoksulluk oranları ve artan sosyal hareketlilik fırsatları deneyimleme eğilimindedir. Ekonomik özgürlük yoluyla üretilen zenginlik, toplumun genel refahına katkıda bulunan sağlık, eğitim ve altyapı gibi kamu hizmetlerine yönlendirilebilir. Bununla birlikte, tüketicilere zarar verebilecek veya finansal sistemin istikrarını baltalayabilecek dolandırıcılık, suistimal ve piyasa başarısızlıklarını önlemek için ekonomik özgürlüğün uygun düzenlemelerle dengelenmesi gerektiğine dikkat etmek önemlidir. Dışsallıkları ele alan ve adil rekabeti sağlayan iyi işleyen bir yasal çerçeve, ekonomik özgürlüğün sürdürülmesi ve halkın piyasa sistemine olan güveninin sürdürülmesi için çok önemlidir.

Sonuç olarak, ekonomik özgürlük müreffeh ve kapsayıcı toplumların mihenk taşıdır. Bireyleri güçlendirir, yenilikçiliği ve girişimciliği teşvik eder ve yaygın ekonomik fırsatlar yaratır. Toplumlar, ekonomik özgürlüğü destekleyerek tam potansiyellerini açığa çıkarabilir ve bireylerin ve işletmelerin gelişebileceği, ortak bir refaha ve herkes için daha yüksek bir yaşam kalitesine yol açabilecekleri bir ortam yaratabilir.

Ekonomik özgürlük, toplu olarak sağlam ve dinamik bir ekonomik sisteme katkıda bulunan birbiriyle ilişkili çeşitli alt bileşenlerden oluşur. Bu alt bileşenler şunları içerir:

Mülkiyet Hakları: Güvenli ve iyi tanımlanmış mülkiyet hakları, ekonomik özgürlük için esastır. Bireylerin keyfi el koyma veya müsadere korkusu olmaksızın mülk sahibi olma, kullanma ve devretme hakkına sahip olmalarını sağlarlar. Güçlü mülkiyet hakları yatırımı teşvik eder, uzun vadeli planlamayı mümkün kılar ve ekonomik büyüme için bir temel sağlar.

Hukukun Üstünlüğü: Şeffaf ve tarafsız bir hukuk sistemi, ekonomik özgürlük için çok önemlidir. Sözleşmelerin uygulanmasını, anlaşmazlıkların adil bir şekilde çözülmesini ve bireylerin ve işletmelerin dolandırıcılık ve keyfi eylemlerden korunmasını sağlar. Hukukun üstünlüğü, ekonomik ilişkilerde güven, kesinlik ve istikrarı teşvik ederek yatırım ve ekonomik faaliyeti teşvik eder.

Açık ve Rekabetçi Piyasalar: Ekonomik özgürlük, açık, rekabetçi ve aşırı hükümet müdahalesinden bağımsız piyasalarda gelişir. Açık pazarlar malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest akışını sağlayarak rekabeti, yeniliği ve verimliliği teşvik eder. Eşit koşullar, işletmelerin liyakat temelinde rekabet edebilmelerini sağlayarak daha iyi ürünlere, daha düşük fiyatlara ve artan tüketici seçeneklerine yol açar.

Sınırlı Hükümet: Ekonomik özgürlük, hükümetin ekonomide sınırlı bir rolünü gerektirir. Hükümetler, şeffaf bir düzenleyici çerçeve oluşturmaya ve uygulamaya, mülkiyet haklarını korumaya ve temel kamu mal ve hizmetlerini sağlamaya odaklanmalıdır. Aşırı düzenlemeler, külfetli bürokrasi ve gereksiz giriş engelleri gibi aşırı hükümet müdahalesi, ekonomik özgürlüğü boğabilir ve girişimcilik faaliyetini engelleyebilir.

Sağlam Para Politikası: İstikrarlı ve öngörülebilir bir para sistemi, ekonomik özgürlük için hayati önem taşır. Düşük enflasyon, istikrarlı döviz kurları ve sorumlu mali yönetim ile karakterize edilen sağlam para politikası, güveni artırır, yatırımı teşvik eder ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekler. Ekonomik işlemleri ve sermaye oluşumunu kolaylaştıran, güvenilir bir değişim aracı ve bir değer deposu sağlar.

Serbest Ticaret: Ekonomik özgürlük, serbest ticareti kucaklayan bir ortamda gelişir. Tarifeler ve kotalar gibi uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, ülkelerin en iyi yaptıkları şeyde uzmanlaşmalarına ve karşılıklı yarar sağlayan alışverişte bulunmalarına olanak tanır. Serbest ticaret piyasaları genişletir, verimliliği artırır ve ekonomik büyümeyi teşvik ederek hem yerel hem de küresel ekonomilere fayda sağlar.

Bu kategorilerdeki on iki ekonomik özgürlüğün her biri 0 ila 100 arasında derecelendirilir. Bir ülkenin genel puanı, her birine eşit ağırlık verilerek bu on iki ekonomik özgürlüğün ortalaması alınarak elde edilir (Heritage Foundation, 2022).

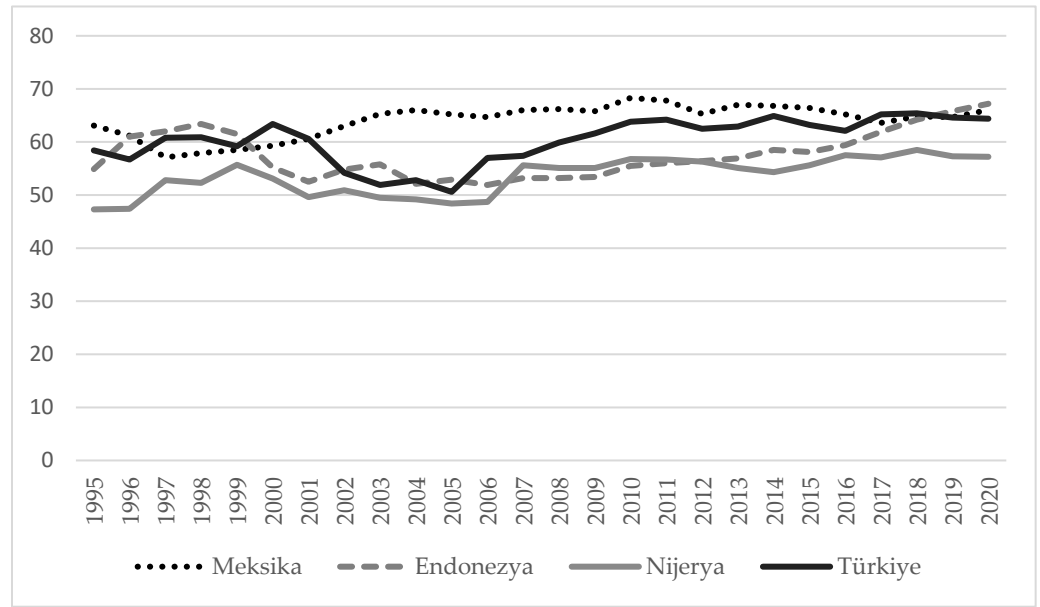
3. Ekonomik Özgürlük Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerini Nasıl Etkiler?

Hükümetler sağlam bir yasal sistemi sürdürmediğinde veya yeterince korumadığında ve mülkiyet haklarını korumadığında, ÇUŞ'ların böyle bir ev sahibi ortamda doğrudan yabancı yatırım yapma ve üretken ve girişimci faaliyetlerde bulunma teşvikleri doğal olarak zayıflayacaktır. Buna karşılık, hukukun üstünlüğü özel yatırımı güvence altına alacak ve ÇUŞ'ların yatırımlarından fayda sağlamasını sağlayacaktır. Ayrıca, girişimci faaliyetleri teşvik edecek ve gelecekteki karlarla ilgili risk ve belirsizliklerin yanı sıra işlem maliyetlerini de azaltacaktır.

Uluslararası ticaret ve üretim faktörlerinin hareketi üzerindeki kısıtlamalar, faaliyet gösteren firmalar için önemli maliyetler doğuracaktır. Birincil, ara ve nihai pazarlar içinde ve arasında serbest uluslararası değişim, yatırım yerlerinin seçimi yoluyla ifade edilen ekonomik hedeflerine ulaşmak için ÇUŞ'lar için genellikle kritik bir gereklilik olarak kabul edilir. Tarifeler, tarife dışı engeller ve ticaretle ilgili diğer idari engeller yoluyla uluslararası ticarete müdahale, ÇUŞ'ların yabancı şubelerinin uluslararası ağlara erişme ve bunlardan yararlanma işlevlerini engelleyecek ve üretken faaliyetleri azaltacaktır. 10Ayrıca, örneğin sermayenin yabancı mülkiyeti üzerindeki kısıtlamalar yoluyla sermayenin uluslararası dolaşımı üzerindeki ve örneğin kısıtlayıcı vize gereklilikleri yoluyla emeğin uluslararası dolaşımı üzerindeki daha yüksek kısıtlamalar, ÇUŞ'lar için işlem maliyetlerini artıracaktır. Sonuç olarak, bu tür kısıtlamalar DYY girişlerini azaltacaktır.

Sağlam bir parasal sistem, çok uluslu şirketlerin daha az riskli ve daha az belirsiz bir kurumsal ortamda doğrudan yabancı yatırım yapmaları için çekici olabilir. Böylece, özel yatırımlardan daha iyi getiri elde etme olasılığını artıracaktır. Buna karşılık, yetersiz bir parasal sistem dövizden elde edilen kazanımları baltalayacak ve daha yüksek enflasyon oranları ile değişken fiyatlar uzun vadeli planlamayı bozacak ve normalde gelecekteki sözleşmeleri değiştirecektir (Ghazalian ve Amponsem, 2019, s.1115).

Şekil 1'de MINT ekonomileri için ekonomik özgürlük endeksleri görülmektedir. 4 ülke içerisinde en yüksek endeks değerlerine sahip ülke Meksika'dır. Veriler incelendiğinde yıllar itibarıyla Endonezya'nın performansı dikkat çekmektedir. Ekonomik özgürlük endeksinde sürekli artış gösteren Endonezya ekonomisi 2020 yılında Meksika'yı geride bırakmıştır.

Şekil 1. MINT Ülkelerinde Ekonomik Özgürlük Endeksi (1995-2020)

Kaynak: Heritage Foundation

4. Literatür Taraması

Ekonomik özgürlüğün DYY üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar incelendiğinde daha çok ekonomik özgürlüğün büyüme üzerine etkilerini araştıran çalışmalar göze çarpmaktadır. Bunun dışında DYY'nin belirleyicileri üzerine yapılmış birçok makalede mevcuttur. Bu makalelerde daha çok makro ekonomik faktörlerin, ekonomik belirsizlik endeksinin veya nüfus, politik vb. değişkenlerin DYY üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. Araştırmanın konusunu irdeleyen çalışmalar kısıtlıdır.

İlk dönem çalışmalardan Bengoa ve Sanchez-Robles (2003) makalesinde; 1970-1999 yılları için 18 Latin Amerika ülkesinden oluşan bir örneklem için panel veri analizini kullanarak ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi incelemiştir. Ev sahibi ülkedeki ekonomik özgürlüğün DYY girişlerinin pozitif bir belirleyicisi olduğu görülmektedir. Sonuçlar doğrudan yabancı yatırımın ev sahibi ülkelerdeki ekonomik büyüme ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak ev sahibi ülke, uzun vadeli sermaye akışlarından yararlanmak için yeterli insan sermayesine, ekonomik istikrara ve serbest piyasalara ihtiyaç duymaktadır.

Quazi (2007); "Doğu Asya'da Ekonomik Özgürlük ve Doğrudan Yabancı Yatırım" isimli makalesinde 1995-2000 döneminde yedi Doğu Asya ülkesinden oluşan bir örneklem için yerel yatırım ortamının bir temsilcisi olarak The Heritage Foundation/Wall Street Journal tarafından 1995'ten beri yayınlanan ekonomik özgürlük endeksini kullanarak bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Panel regresyon metodolojilerini kullanan bu çalışma, ekonomik özgürlüğün DYY'nin önemli ve sağlam bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Kapuria-Foreman (2007); DYY'nin belirleyicilerini incelemek için gelişmekte olan ülkelerden oluşan bir panel setinde ülkeler arası büyüme regresyonlarını kullanmaktadır. Analiz, doğrudan yabancı yatırımı etkileyen ekonomik faktörlerin yanı sıra kurumsal kalitenin (mülkiyet haklarının uygulanması, yolsuzluk vb.) ve politika yönelim faktörlerinin (açıklık) rolünü de test etmektedir. Bunun yanında yabancı yatırımın ekonomik özgürlük seviyelerindeki değişikliklere tepki verip vermediği değerlendirilmektedir. Ayrıca daha önceki çalışmalarda bulunan önemsiz katsayının ekonomi özgürlüğü verilerindeki toplulaştırma düzeyinin sonucu olup olmadığı test edilmektedir. Son olarak, ekonomik özgürlüğe ilişkin veriler ayrıştırılmakta ve DYY ile ekonomik özgürlüğün bileşenleri arasındaki ilişkiyi yeniden tahmin etmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımın, ekonomi özgürlüğünün belirli bileşenlerindeki artışlarla birlikte pozitif yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Amal ve diğerleri, (2009) gelişmekte olan ülkelerde Çok Uluslu Şirketlerden (ÇUŞ) kaynaklanan Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) için ekonomik ve kurumsal faktörlerin önemini değerlendirmiştir. Latin Amerika'daki üç ülke için panel veri modeliyle yapılan tahmin, DYY'nin küreselleşme ve eğitim gibi kurumsal değişkenlerle olduğu kadar kendi menşe ülkelerindeki içe dönük DYY stoklarıyla da pozitif bir korelasyona sahiptir. Ancak ekonomik özgürlük, beklenenin aksine, dışa dönük doğrudan yabancı yatırım stoku ile negatif ilişkilidir.

Meyer ve Sinani (2009); DYY'nin düzenleyicilerini analiz etmek için rekabetçi dinamikler teorisini uygulamıştır. DYY konusundaki ampirik literatürün meta-analizinde türetilen hipotezleri test edilmiştir. Analiz, DYY ile ev sahibi ülkenin gelir, kurumsal çerçeve ve beşeri sermaye açısından gelişmişlik düzeyi arasında eğrisel bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik özgürlükte küçük bir gelişme veya yolsuzlukta bir azalma DYY hacmini arttırabilmektedir.

Roberts ve Almahmood (2009) ise; çalışmasında ekonomik, uzaklık (mesafe) ve sosyo-politik değişkenleri içeren çekim tipi bir model kullanarak kaynak ülke özelliklerinin Suudi Arabistan'a yönelik DYY akışı üzerindeki etkisini incelemiştir. 1980–2005 döneminde 33 ülkeden oluşan bir panel oluşturmak için yabancı mülkiyeti içeren ve tüm yeni yatırımları listeleyen benzersiz bir veritabanı kullanılmıştır. Sıfır DYY ile birçok ülke yılı gözlemini hesaba katmak için negatif binom regresyon, Tobit regresyon ve Heckman seçim prosedürü kullanılmıştır. Panel tabanlı teknikleri kullanan analizden çıkarılan sonuçlar, havuzlanmış regresyon modellerinden elde edilen sonuçlardan farklıdır. Heckman seçim sonuçları Suudi Arabistan'a yatırım yapma kararını etkileyen çok sayıda faktörün olduğunu ortaya koymaktadır. Yatırım yapan ülkelerin gelişmiş bir iş ortamı ile karakterize edildiğini öne sürdüğü için, ekonomik özgürlük katsayısı çoğu spesifikasyonda pozitif ve anlamlıdır.

Azman-Saini ve diğerleri, (2010) yazısında, 85 ülkeden oluşan bir panelde ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve ekonomik büyüme arasındaki sistemik bağlantıyı araştırmıştır. Genelleştirilmiş moment yöntemi tahmin edicisine dayanan ampirik sonuçlar doğrudan yabancı yatırımın tek başına çıktı büyümesi üzerinde doğrudan (pozitif) bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Bunun yerine, DYY'nin etkisi, ev sahibi ülkelerdeki ekonomik özgürlük düzeyine bağlıdır. Yazarlara göre bu durum ülkelerin çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ'ler) varlığından ziyade daha fazla ekonomik faaliyet özgürlüğünü teşvik ettiği anlamına gelmektedir.

Nasir ve Hassan (2011); çalışmasında sabit etkili panel veri analizi kullanarak, 1995-2008 dönemi için Güney Asya ülkelerinde doğrudan yabancı yatırım çekmede ekonomik özgürlük, pazar büyüklüğü ve döviz kurlarının rolünü ampirik olarak incelemiştir. Sonuçlar, Güney Asya ülkelerinde ekonomik özgürlük ile doğrudan yabancı yatırım girişleri arasında önemli bir pozitif ilişkinin varlığını açıkça göstermektedir. Reel efektif döviz kuru ile DYY arasında negatif bir ilişki olması, ev sahibi ülkenin para birimindeki değer kaybının o ülkeye DYY girişini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle para politikası, ev sahibi ülkelerin para birimlerinde istikrar sağlamaya odaklanmalıdır. Çalışmada kurulan model DYY'deki toplam varyasyonun yaklaşık yüzde 90'ını açıklamaktadır. Yazarlar Güney Asya ülkelerinin ekonomik özgürlük düzeyini iyileştiren politikalar tasarlamak için ortak çaba göstermeleri gerektiği sonucuna varmaktadır. Diğer bir deyişle, daha fazla yatırım dostu ortam için ticari açıklık, etkin para ve maliye politikaları ve yolsuzluktan uzak kalmaları sağlanmalıdır. Bu politikalar Güney Asya ülkelerinde daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekmeye yardımcı olabilmektedir.

Sambharya ve Rasheed (2015); ev sahibi ülkelerdeki ekonomik ve siyasi özgürlüğün çeşitli boyutlarının 1995-2000 döneminde doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Örnek 95 ülkeden oluşmuştur. Örnek boylamsal veya panel niteliktedir. Sonuçlara göre; daha iyi ekonomik yönetim (para politikası, mali yük ve bankacılık ve finans), ekonomiye daha az devlet müdahalesi (güçlü

mülkiyet hakları, daha az düzenleme, kayıt dışı piyasaların düşük yaygınlığı ve daha az yolsuzluk), ücret ve fiyat kontrolleri ve daha yüksek siyasi özgürlük seviyeleri daha yüksek DYY girişlerine yol açmaktadır. Ampirik bulgular, hükümetlerin ulusal ekonomilerde oynadığı rolün DYY kararları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Politika açısından bakıldığında, sonuçlar DYY çekmek için hükümetlerin ülkelerinin kurumsal ortamlarını iyileştirmeleri gerekeceğini ima etmektedir. Daha spesifik olarak, ekonomik ve politik özgürlüklerin seviyelerinin iyileştirilmesi DYY akışını büyük ölçüde kolaylaştırabilmektedir.

Zghidi ve diğerleri, (2016) dört Kuzey Afrika ülkesinden (Tunus, Fas, Cezayir ve Mısır) oluşan bir panelde, 1980'den 2013'e kadar 5 yıllık bir süre boyunca doğrudan yabancı yatırım (DYY), ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki nedensel etkileşimleri incelemiştir. Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM), yönteminin uygulandığı panel veri analizinde, DYY ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir bağlantı olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunmuştur. Ayrıca, ekonomik özgürlüğün DYY'nin tamamlayıcısı olarak çalıştığını ve DYY'nin etkisinin ekonomik özgürlük değişkeninin varlığında daha belirgin olduğu bulunmuştur. Bu sonuç daha fazla ekonomik faaliyet özgürlüğünü destekleyen ülkelerin çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ'ler) varlığından daha fazla yararlandığı anlamına gelmektedir.

Yatırımcıların ana ülkeleri dikkate alınarak ana taban perspektifini genişleten çalışmada Zhang ve diğerleri, (2017); ekonomik özgürlüğün (EF) gelişmekte olan piyasa işletmelerinin gelişmiş ülkelerdeki DYY yatırımları üzerindeki etkisini incelemiştir. 1985–2011 döneminde on ana yükselen piyasa için 5.174 sınır ötesi satın alma anlaşmasından oluşan geniş bir veri setini kullanmıştır. Sonuç olarak anlaşmanın tamamlanma olasılığının, alıcı ülkelerin EF seviyeleri ile pozitif olarak ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ana şirketlerinin ülkelerinin EF'sinin DYY çeken ülkeler üzerinde ikame etkisi vardır. Hedeflenen ülkeler ile yatırım yapan ana şirketlerin ülkeleri arasındaki EF farkı, anlaşmanın tamamlanmasını olumsuz etkilemektedir. Bu bulguların, önemli teorik çıkarımları olduğu kadar, doğrudan yabancı yatırımda aktif olan GOÜ'lerin yöneticileri ve politika yapımcıları için de pratik çıkarımları vardır. Zhang ve He (2014) başka bir çalışmada kurumsal teoriyi genişleterek ekonomik milliyetçiliği modele dahil etmiştir. Ekonomik milliyetçiliğin dinamik bir doğası olduğunu ve korumacılık ile liberalizm arasındaki etkileşimi gördüğünü öne sürmüşlerdir. 1985–2010 yılları arasında Çin'de ilan edilen 7275 sınır ötesi satın alma anlaşmasını içeren bir veri setini kullanan çalışma, bir satın alma faaliyetinin temel endüstrileri veya devlete ait işletmeleri hedeflediğinde ulusal ekonomik güvenlik endişeleri nedeniyle tamamlanma olasılığının daha düşük olduğunu belirlemiştir. DYY olarak teknoloji ve sermaye getirildiğinde veya düşük performans gösteren firmaların yeniden yapılandırılmasına yardımcı olduğunda veya DYY Çin ile iyi dış ilişkilere sahip bir ülkeden geldiğinde, satın alınan güvenli ve yararlı olduğu kabul edilmiştir.

Kazemi ve Azman-Saini (2017) çalışmada ekonomik özgürlük ve demokrasinin doğrudan yabancı yatırım (FDI) girişlerini çekmede eş zamanlı olarak oynadığı rolü incelemektedir. Bu ilişkiyi araştırmak için 1981-2010 dönemini kapsayan 87 ülke örneğinden alınan veriler kullanılmıştır. Ana bulgu, ekonomik özgürlüğün doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerindeki etkisinin pozitif ve anlamlı olduğunu göstermektedir. Ancak sonuçlar, demokrasinin DYY'yi çekmede önemli bir rolü olmadığını göstermektedir.

Imtiaz ve Bashir (2017) ise; panel veri tekniklerini uygulayarak 1995'ten 2014'e dönemi için Güney Asya'da diğer makroekonomik değişkenlerle birlikte yerel yatırım ortamının (Miras Vakfı ekonomik özgürlük endeksi ile ölçülen) DYY çekmedeki rolünü analiz etmiştir. Sonuçlar, genel ekonomik özgürlüğün DYY'nin önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur. Ekonomik özgürlüğün ayrıştırılmış analizi, yalnızca mali ve ticari özgürlüğün DYY üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle yazarlar Güney Asya Ülkelerinde daha fazla yabancı sermaye çekmek için yerli yatırım ortamının iyileştirilmesini tavsiye etmiştir.

Sofuoglu ve diğeri, (2019) çalışmasında; ekonomik özgürlük ile doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda çalışmada en cazip doğrudan yabancı yatırım ülkeleri (ABD, Hong Kong, Çin, İrlanda, Hollanda, İsviçre, Singapur, Brezilya, Kanada ve Hindistan) araştırılmıştır. Çalışma 1995-2015 dönemini kapsamakta olup, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pedroni eşbütünleşme testi, panel FMOLS ve panel DOLS yöntemleri kullanılmıştır. Analiz bulgularına göre, ekonomik özgürlük ile doğrudan yabancı yatırım arasında uzun dönemli bir ilişki vardır. Ayrıca hem panel FMOLS hem de DOLS sonuçları, ekonomik özgürlüğün uzun vadede doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Economou (2019) 1996-2017 dönemi için dört Güney Avrupa ekonomisinde (Yunanistan; İtalya, Portekiz; İspanya) ekonomik özgürlüğün doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerindeki etkisinin yanı sıra birkaç geleneksel doğrudan yabancı yatırım (DYY) belirleyicisinin etkisini incelemiştir. Ampirik sonuçlar, pazar büyüklüğünün ve brüt sermaye oluşumunun olumlu bir etkisinin yanı sıra birim işgücü maliyetlerinin olumsuz bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ekonomik özgürlüğün doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerinde sürekli olarak olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bireysel ekonomik özgürlük bileşenlerinin etkisi test edilirken, mülkiyet haklarının, hükümet bütünlüğünün, parasal özgürlüğün ve finansal özgürlüğün korunmasının DYY üzerinde güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Makale, Euro Bölgesi krizinin DYY üzerindeki etkisini daha fazla araştırmakta ve krizin dışında daha belirgin olan kriz içinde ve dışında asimetrik bir ekonomik özgürlük etkisini belgelemiştir. Bulgular, özellikle ekonomik krizler sırasında DYY girişlerini çekmek için politika yapımcıların odaklanması gereken kurumsal faktörleri göstermiştir. Özellikle kriz zamanlarında, pazar büyüklüğü ve yerel yatırımlar kolayca değiştirilemediği için, politika yapımcılar ekonomik özgürlükle ilişkili kurumsal faktörlerin iyileştirmelidir. Araştırmaya göre bu politika DYY'yi çekmek için makul bir eylem planı ve kilit bir önceliklidir.

Fraser Enstitüsü ve Miras Vakfı'ndan türetilen endeksleri kullanan Ghazalian ve Amponsem (2019) Ekonomik Özgürlük (EF) ve Kurumların Kalitesini (QI) yansıtan alt bileşenlerinin DYY girişleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ampirik analizde farklı ekonometrik yöntemler ve ampirik özellikler kullanılmıştır. Sonuçlar, EF'nin doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerindeki olumlu etkilerinin altını çizmiştir. EF alt bileşenlerinde hukukun üstünlüğü, piyasa açıklığı ve daha az kısıtlayıcı düzenleyici ortam, doğrudan yabancı yatırımları teşvik eden başlıca kurumsal faktörler olarak öne çıkmıştır. Ayrıca, EF alt bileşenlerinin doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerindeki etkilerinin, ev sahibi ülkelerin ekonomik özellikleri ve jeopolitik bölgeler arasında farklılıklar gösterdiğine dair ampirik kanıtlar bulunmuştur. Sonuçlar, hükümetlerin doğrudan yabancı yatırım girişlerini artırmak için ev sahibi ülkelerin ekonomik ve jeo-ekonomik özelliklerine göre uyarlanması gereken EF iyileştirme politikaları izlemesi gerektiğini göstermiştir.

Karagöz ve Yaşar (2020) ise ekonomik özgürlüklerin ve alt bileşenlerinin doğrudan yabancı yatırım girişlerine etkisini incelemiştir. 125 ülke için yapılan araştırma sonucuna göre; Ekonomik özgürlük puanı, hükümet bütünlüğü, kamu harcamaları, yatırım özgürlüğü ve GSYİH DYY'yi pozitif yönde etkilerken, mülkiyet hakları, vergi yükü ve iş özgürlüğü ise DYY'yi negatif etkilemektedir.

Çiftçi ve Durusu-Çiftçi (2021) ise 1995-2019 yılları arasında en çok DYY çeken ülkeler için ekonomik özgürlük, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkilerini araştırmıştır. Analizde Konya'nın (2006) panel Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Bulgular, ekonomik özgürlük, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi için zayıf kanıtlar sunmuştur. Ayrıca, özgürlük endeksinin alt bileşenlerini kullanarak, serbestliğe karşı DYY, özgürlüğe karşı büyüme ve DYY'ye karşı büyüme için nedensellik testleri yapılmıştır. Bu değişkenler arasında çok fazla nedensellik bağlantısı ortaya çıkmıştır. Böylece nedenselliğin yönünün ülke ve ekonomik özgürlük göstergesine özgü olduğu sonucuna varılmıştır.

Genel olarak literatür incelendiğinde ekonomik özgürlük ile DYY arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların ev sahibi ülkenin ekonomik istikrarının, kurumların kalitesinin ve yabancı yatırım için genel ortamın DYY'yi çekmede önemli olduğunu göstermiştir. Ancak tersine ekonomik özgürlüğün dışa dönük doğrudan yabancı yatırım stoku ile negatif ilişkili olduğu çalışmalarda mevcuttur.

5. Veri ve Metodoloji

The Heritage Foundation tarafından dünya ülkelerindeki ekonomik özgürlük derecesini ölçmek için 1995 yılında oluşturulan bir endeks olan ekonomik özgürlük endeksi bağımsız değişken olarak kullanılmaktadır. Ekonomik özgürlük endeksi Heritage Foundation'ın resmi sayfasından, doğrudan yabancı yatırımlar ise UNCTAD'dan alınmıştır. Doğrudan yabancı yatırım, yatırımcının ekonomisinden farklı bir ekonomide faaliyet gösteren bir işletmede kalıcı bir yönetim hissesi (oylama hissesinin yüzde 10'u veya daha fazlası) elde etmek için net yatırım girişidir. Ödemeler dengesinde gösterildiği gibi öz sermaye, kazançların yeniden yatırılması, diğer uzun vadeli sermaye ve kısa vadeli sermayenin toplamıdır. Bu veri, ilgili ekonomide yabancı yatırımcılardan net girişleri gösterir ve GSYİH'ya bölünmektedir. Çalışmanın dönemi 1995-2020 olup yıllık veriler kullanılmıştır. Doğrudan yabancı yatırım serilerinin logaritması alınarak analize dahil edilmiştir.

Çalışmada yer alan ülkelerin herhangi biri için ülkede oluşabilecek bir şokun diğer ülkeleri de etkileyebileceği durumu seriler arasındaki yatay kesit bağımlılığı sorunu olarak ifade edilmektedir (Koçbulut ve Altıntaş, 2016, s.152). Değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı sorunu olmadığı için değişkenlerin durağanlıkları Levin-Lin-Chu, Harris-Tzavalis ve Breitung birim kök testleriyle araştırılmıştır. Değişkenlerin arasında eşbütünlük ilişkisinin varlığı Kao ve Pedroni eşbütünlük testleriyle araştırılmıştır. Bu yöntemin temel varsayımların birisi değişkenlerden en az birisinin durağan olmamasıdır. Değişkenlere ilişkin eşbütünlük modeli aşağıda gibidir:

$$FDI_{it} = \beta_0 + \beta_1 EF_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Formülde FDI ülkelere yapılan doğrudan yabancı yatırımları, EF ülkelerin ekonomik özgürlük endeksini, ε ise hata terimini ifade etmektedir. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün belirlenmesi için yapılan katsayı tahminci modeli için önce Swamy homojenlik testi ile homojenite durumuna bakılmıştır. Panel heterojen olduğu için MGE ve DOLS-MG tahmincileri kullanılmıştır.

$$FDI_{it} = \alpha_i dt + \beta_i EF_{it} + \varepsilon_{it} \quad i = 1, 2, \dots, N \quad t = 1, 2, \dots, T \quad (2)$$

Eşitlikte dt , $n \times 1$ boyutlu gözlemlenebilir ortak etkileri, $INDEX_{it}$ ise, $k \times 1$ boyutlu gözlemlenen bireysel spesifik regresör vektörüdür (Buyuran ve Şit, 2021, s.301).

6. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında değişkenlerin analiz sonuçları verilerek yorumlanacaktır.

Tablo 1. Değişkenlere Ait İstatistik Değerler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maximum
EF	104	0.5889615	0.0544663	0.473	0.683
FDI	104	1.737412	1.133444	-2.58442	4.08954

Ekonomik özgürlük endeksi değişkenine bakıldığında; ülkelerin ekonomik özgürlükleri %47 ile %68 arasında değişiklik göstermektedir. Endeks 100'e yaklaştıkça ülkenin dünya piyasalarında daha rekabet edebilir olduğu söylenebilir. Ülkelere yapılan doğrudan yabancı yatırımın bazı dönemlerde azaldığı da görülmektedir.

Değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı sorununun tespiti için uygulanan yatay kesit bağımlılığı test sonucu Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

	Panel	FDI	EF
CD-Test	-0.638	-0.63	3.97
Olasılık Değeri	0.5236	0.532	0.000

Tablo 2’de görüldüğü üzere olasılık değerinin %5’in üzerinde olması panel geneli değişkenler arası yatay kesit bağımlılığı sorunu olmadığını göstermektedir. Değişken bazlı bakıldığında ise doğrudan yabancı yatırımlar değişkeni yatay kesit bağımlılığı sorunu barındırmaz iken ekonomik özgürlük endeksinde yatay kesit bağımlılığı sorunu vardır. Ancak panel geneli yatay kesit bağımlılığı sorunu olmadığı için analize birinci kuşak testlerle devam edilecektir.

Değişkenlerin durağanlığının araştırılması için Levin-Lin-Chu, Harris-Tzavalis ve Breitung birim kök testleri uygulanmıştır ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Birim Kök Testleri Sonuçları

	Levin-Lin-Chu		Harris-Tzavalis		Breitung	
	Stat.	P-Value	Stat.	P-Value	Stat.	P-Value
EF	-3.1863	0.2319	0.8516	0.2594	-0.9631	0.1677
FDI	-4.5415	0.0108	0.6660	0.0001	-2.8696	0.0021

Critical Values: -2.460 (1%); -2.180 (5%); -2.040 (10%)

Her üç birim kök testine göre de doğrudan yabancı yatırım değişkeni düzeyde durağan iken ekonomik özgürlük endeksi değişkeni düzeyde durağan değildir, yani birim kök taşımaktadır.

Değişkenlerin eğim katsayılarının homojenite durumu Swamy tarafından geliştirilen S testiyle ölçülmüştür.

Tablo 4. Swamy S Homojenite Testi

	Ki-Kare Değeri	Olasılık	Sonuç
Model (Bağ. Değ.: FDI)	74.52	0.0000	Parametreler heterojendir.

Swamy S homojenite testinde olasılık değerinin %5’in altında olması EF değişkeninde olabilecek bir değişimin FDI değişkeni üzerindeki etkisinin farklılık gösterebileceğini yani modelin heterojen olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Eşbütünleşme Test Sonuçları

Pedroni Eşbütünleşme Testi		
Model (Bağ. Değ.: FDI)	Statistic	p-value
Modified Phillips-Perron t	-1.4100	0.0793 *
Phillips-Perron t	-2.6057	0.0046***
Augmented Dickey-Fuller t	-2.7730	0.0028***
Kao Eşbütünleşme Testi		
Modified Dickey-Fuller t	-1.9159	0.0277 **
Dickey-Fuller t	-2.1593	0.0154 **
Augmented Dickey-Fuller t	-1.5197	0.0643 *
Unadjusted modified Dickey-Fuller t	-3.5861	0.0002 ***
Unadjusted Dickey-Fuller t	-2.7588	0.0029 ***

***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir. Kao ve Pedroni eşbütünleşme testlerinde Barlet Kernel metodundan yararlanılmıştır. Gecikme uzunluğu için Newey-West t yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 5’e bakıldığında olasılık değerlerinin %1’in altında olması değişkenler arasında uzun vadede eşbütünleşik ilişki olduğunu göstermektedir. Yani uzun vadede ülkelere yapılan yabancı yatırım tutarı ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi ile ilişkilidir.

Bu etkinin yönünün belirlenmesi için uygulanan katsayı tahminci test sonuçları Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. Katsayı Tahminci Sonuçları

Bağımsız Değişken: EF	Bağımlı Değ: FDI	MGE		DOLS-MG	
		Katsayı	Olasılık	Beta	İstatistik
	Panel	-2.336365	0.632	-9.914	-3.356***
	Mexico	0.590157	0.856	-13.26	-3.639***
	Indonesia	5.552778	0.363	-12.04	-2.062**
	Nigeria	-16.60324	0.000 ***	-9.165	-0.2619
	Turkey	1.114847	0.793	-5.192	-0.7505

*** ve ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

MGE Katsayı tahminci sonuçlarına göre panel genelinde ekonomik özgürlük endeksinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Ülke bazlı bakıldığında ise sadece Nijerya'da ekonomik özgürlük endeksinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani Nijerya'da ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik değişimin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde 16,6'lık bir azalışa neden olduğu görülmektedir.

DOLS MG Tahminci sonuçlarına göre ise; panel genelinde ekonomik özgürlük endeksinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde güçlü bir etkisinin olduğu görülmektedir. Yani ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik değişimin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde 9,9'luk bir azalışa neden olduğu görülmektedir. Ülke bazlı değerlendirildiğinde ise, ekonomik özgürlük endeksinin ülkelere yapılan doğrudan yabancı yatırımlar üzerine Meksika'da %1 anlamlılık düzeyinde, Endonezya'da ise %5 anlamlılık düzeyinde etkili olduğu görülmektedir. Ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik değişimin Meksika'da 13,2'lik, Endonezya'da ise % 12'lik azalışa neden olduğu görülmektedir.

7. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye'nin yer aldığı MINT Ülkelerinde ekonomik özgürlük endeksinin ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaçla yapılan ekonometrik analiz sonucunda seriler arasında yatay kesit bağımlılığı sorunu olmadığı ve heterojen olduğu tespit edilmiştir. Pedroni ve Kao eşbütünleşme testleri sonucunda uzun vadede ülkelere yapılan yabancı yatırım tutarı ülkelerin ekonomik özgürlük endeksi ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Eşbütünleşme ilişkisinin belirlenmesinden sonra ilişkinin yönünü tespit etmek amacıyla MGE ve DOLS MG tahmincileri ile analize devam edilmiştir. Önceki literatürün bulgularının aksine DOLS MG tahmincisine göre; ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik değişimin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde 9,9'luk bir azalışa neden olduğu tespit edilmiştir. Ülke bazlı sonuçlar ise ekonomik özgürlük endeksindeki 1 birimlik artışın Meksika'da 13,2'lik, Endonezya'da ise %12'lik azalışa neden olduğunu göstermektedir. Sonuçlar Amal ve diğerleri (2010) ile Sayari ve diğerleri (2018) çalışmalarına benzerlik göstermektedir.

MINT ekonomileri için iki değişken arasında negatif ilişki olmasının sebebi muhtemelen, ev sahibi ekonomiye yönelik DYY girişlerinin türünden kaynaklanmaktadır. Amal ve diğerleri (2010) belirttiği gibi bu ülkelerin makroekonomik özelliklerin MINT ekonomilerine yönelik doğrudan yabancı yatırımlar için ekonomik özgürlüğün alt bileşenleri ile ilgili olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca, ekonomik özgürlük endeksinin DYY üzerindeki olumsuz etkisi genel örnekleme marjinal olarak önemli olmakla birlikte, MINT ülkeleri için anlamlılık düzeyi %1 düzeyine sızamaktadır.

Bu sonuç, Sayari ve diğerleri, 2018'in belirttiği gibi DYY'nin ev sahibi ülkelerdeki ticari kuruluşlar ve kurumlarla yeterli bağlantılara sahip olmayabileceğini ve bu nedenle DYY'nin mülkiyetin korunmasına, yasal sistemin iyileştirilmesine ve gönüllü mübadeleye

fazla bir şey katmadığını göstermektedir. Bunun yanında küresel makro-ekonomik ve stratejik mülhazalar nedeniyle son on yılda DYY akışındaki ve belirleyicilerindeki değişen eğilimlerden kaynaklanmış olabilir.

Ekonomik özgürlük endeksinin bu olumsuz etkisi henüz tam olarak anlaşılamadığından bu negatif etkinin sebebi gelecekte endeksin alt bileşenleri ile yapılacak çalışmalarla ölçülebilir. Bu çalışmanın da Amal ve diğerleri, 2010 çalışmalarına benzer şekilde belirtilmesi gereken bazı sınırlılıkları vardır. İlk olarak, DYY'nin menşee ülkesindeki unsurların süreci nasıl etkilemiş olabileceği dikkate alınmadan, yalnızca ev sahibi piyasaya özgü belirleyicilere yaklaşmıştır. Kurumsal değişkenlerin uzun vadede DYY'yi etkilediğine inanılması ve veri eksikliğinin uzun bir tarihi dizinin çizilmesine izin vermemesi diğer bir sınırdır.

Kaynakça

- Amal, M., Tomio, B. T., & Raboch, H. (2010). Determinants of foreign direct investment in Latin America. *GCG: Revista de globalización, competitividad y gobernabilidad*, 4(3), 116-133.
- Azman-Saini, WNW, Baharumshah, AZ, & Law, SH (2010). Doğrudan yabancı yatırım, ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme: Uluslararası kanıtlar. *Ekonomik Modelleme*, 27(5), 1079-1089.
- Bengoa, M., & Sanchez-Robles, B. (2003). Foreign direct investment, economic freedom and growth: new evidence from Latin America. *European journal of political economy*, 19(3), 529-545.
- Buyuran, B., & Şit, A. (2021). Entelektüel Sermayenin Firma Performansına Etkileri: Bist'te Faaliyet Gösteren Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Sektörü Firmaları Üzerine Etkisi. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 296-308.
- Çiftçi, C., & Durusu-Çiftçi, D. (2021). Economic freedom, foreign direct investment, and economic growth: The role of sub-components of freedom. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 1-22.
- Economou, F. (2019). Economic freedom and asymmetric crisis effects on FDI inflows: The case of four South European economies. *Research in International Business and Finance*, 49, 114-126.
- Fraser Institute, (2022). The index measures the degree of economic freedom, Retrieved From: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/approach>
- Ghazalian, P. L., & Amponsem, F. (2019). The effects of economic freedom on FDI inflows: an empirical analysis. *Applied Economics*, 51(11), 1111-1132.
- Heritage (2022). About The Economic Freedom Index. Retrieved From: <https://www.heritage.org/index/about>
- Imtiaz, S., & Bashir, M. F. (2017). Economic freedom and foreign direct investment in South Asian countries. *Theoretical ; Applied Economics*, 24(2).
- Jorgenson, D.W. (1963). Capital Theory and Investment Behaviour. *American Economic Review*, 53(2). 247-59.
- Kapuria-Foreman, V. (2007). Economic freedom and foreign direct investment in developing countries. *The Journal of Developing Areas*, 143-154.
- Karagöz, E., & YAŞAR, E. (2020). Ekonomik Özgürlüklerin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: 125 Ülkeden Elde Edilen Bulgular. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 39-50.
- Kazemi, M., & Azman-Saini, W. N. W. (2017). Foreign direct investment, economic freedom and democracy. *International Journal of Economics & Management*, 11(1).
- Meyer, K. E., & Sinani, E. (2009). When and where does foreign direct investment generate positive spillovers? A meta-analysis. *Journal of international business studies*, 40(7), 1075-1094.
- Nasir, Z. M., & Hassan, A. (2011). Economic freedom, exchange rates stability and FDI in South Asia. *The Pakistan Development Review*, 423-432.
- Quazi, R. (2007). Economic freedom and foreign direct investment in East Asia. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 12(3), 329-344.
- Roberts, B. M., & Almahmood, A. (2009). Source country characteristics and the inflow of foreign direct investment into Saudi Arabia. *World Economy*, 32(12), 1730-1746.

- Sambharya, R. B., & Rasheed, A. A. (2015). Does economic freedom in host countries lead to increased foreign direct investment?. *Competitiveness Review*.
- Sayari, N., Sari, R., & Hammoudeh, S. (2018). The impact of value added components of GDP and FDI on economic freedom in Europe. *Economic Systems*, 42(2), 282-294.
- Sofuoglu, E., Kizilkaya, O., & Uysal, D. (2019). Ekonomik özgürlükler ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişki: Panel eşbütünleşme analizi. *Business and Economics Research Journal*, 10(2), 341-356.
- Tobin, J. (1969). A General Equilibrium Approach to Monetary Theory, *Journal of Money, Credit, and Banking*, 1(1), 15-29.
- Zghidi, N., Mohamed Sghaier, I., & Abida, Z. (2016). Does economic freedom enhance the impact of foreign direct investment on economic growth in North African countries? A panel data analysis. *African Development Review*, 28(1), 64-74.
- Zhang, J., & He, X. (2014). Economic nationalism and foreign acquisition completion: The case of China. *International Business Review*, 23(1), 212-227.
- Zhang, J., He, X., & Van Gorp, D. M. (2017). Economic freedom and cross-border acquisitions from emerging markets into developed economies. *Thunderbird international business review*, 59(3), 313-331.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Mustafa ŞİT (%100)

Conflict of Interest: None

Funding: None

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Mustafa ŞİT (100%)
